

Geneesheren en heelmeeesters in Easterein 1824-1919

door Jeanine Otten (8 november 2010)

In 1845 lag het inwonertal van Easterein (samen met Reahûs) rond de 500, aantrekkelijk genoeg om zich er als geneesheer te vestigen. Patienten in de omliggende dorpen konden ook tot het werkterrein gerekend worden. Er is niet veel bekend over medici in Easterein voor 1850. Advertenties uit de Leeuwarder Courant kunnen een aanzet zijn tot verder onderzoek. Van een aantal geneesheren die tussen 1824 en 1919 in Easterein woonden en werkten, zijn enkele gegevens bij elkaar gebracht.

Hiddo Wibius van der Ploeg Born, 1824-1834

Op 5 september 1832 bezweek in Easterein op 31-jarige leeftijd Grietje Wytzes Hoekstra (geboren Dronrijp 4 augustus 1801) "aan een geweldige zogkoorts", een week nadat ze op 29 augustus 1832 was bevallen van een zoon. Zij was 6 ½ jaar getrouwd geweest met Hiddo Wibius van der Ploeg Born, chirurgijn en vroedmeester te Easterein en liet, behalve haar bedroefde man, vier zoontjes na, die te jong waren om hun verlies te kunnen beseffen. Hiddo Wibius van der Ploeg Born (geboren Leeuwarden 27 oktober 1800) vestigde zich in 1824 in Easterein als geneesheer, heel- en vroedmeester. Op Tsjerkebuorren 23 oefende hij zijn dokterspraktijk uit.[1] Op 9 maart 1826 trouwde hij in Wommels in het Gemeentehuis Hennaarderadeel met Grietje Wytzes Hoekstra. Zijn dubbele achternaam had Hiddo Wibius van der Ploeg Born van zijn vader Godert Hoites Born (overl Leeuwarden 1811) en zijn moeder Grietje van der Ploeg. Een voorouder van moeders zijde was Hiddo Wibius van der Ploeg, doopsgezind predikant in Krefeld.[2]

Zeventien maanden na de dood van Grietje trouwde Hiddo Wibius van der Ploeg Born, 33 jaar oud, in Wommels op 18 februari 1834 met Hyke Joukes Schilstra, oud 29 jaar, weduwe van Jan Jans Bogstra. De zate en landen onder Jorwert van wijlen Jan Jans Bogstra, met huis, schuur, moestuin en tuin en 35 bunder weiland werden 19 september 1834 te huur aangeboden. In 1834 was Hiddo Wibius van der Ploeg Bron nog geneesheer, heel- en vroedmeester te Easterein, maar een jaar later, in 1835, was hij chirurgijn en vroedmeester in Akkrum. Op 23 april 1835 was op de zate van zijn echtgenote, onder Jorwert, een publieke buitengewoon grote verkoping van boerengereedschap, wagens en vee, meubels en huisraad. Hyke Joukes Schilstra overleed te Huizum op 2 augustus 1873. Gegevens over het verdere verloop van de carrière en het overlijden van Hiddo Wibius van der Ploeg Born zijn (nog) niet bekend.

Easterein, in de achttiende eeuw

Boudewijn Ens (1817-1846), geneesheer en heelmeeester te Easterein, -1846

Na een ziekte van zes dagen overleed op 7 april 1846 te Easterein in huis nummer 38 Boudewijn Ens, operateur, geneesheer en heelmeeester te Oosterend, bijna 29 jaar oud. Hoe lang hij geneesheer en heelmeeester in Easterein was geweest, is (nu) nog niet bekend. Boudewijn Ens werd geboren te Franeker op 18 augustus 1817, als zoon van Sicco Ens (Ureterp 14 maart 1779, overl Franeker 12 mei 1842), arts, operateur en hoogleraar verlos- en geneeskunde te Franeker, en Minke Rost.[3]

De goederen die Boudewijn Ens naliet, waren niet veel: wat meubels, huisraad en een kast waarin de apotheek met de medicamenten, boeken en instrumenten. Deze werden twee maanden na zijn dood in het openbaar te koop aangeboden, zo blijkt uit een advertentie van 5 juni 1846 in de Leeuwarder Courant:

Notaris H. Heppener te Wommels biedt op maandag 8 juni 1846 's middags om een uur, in het sterfhuis van Boudewijn Ens, in het openbaar, naar plaatselijk gebruik, te koop aan:

1. Meubelen en huisraad, waaronder 1 eikenhouten secretaire, grote spiegel, klokje, speeltafeltje, 2 bedden met toebehoren, tafels, stoelen, koper-, tin-, ijzer-, glas- en aardewerk, voorts kleding en lijfdracht, linnen en enige zilverwerken.

2. Een kast, inhoudende de apotheek, met de daarin aanwezige medicamenten, benevens genees- en heilkundige boeken en instrumenten, alles behorende tot de, onder het voorrecht van boedelbeschrijving van de nalatenschap van wijlen den heer Boudewijn Ens, in leven genees- en heelmeeester te Oosterend.

Drie jaar later, op 4 mei 1849, werd nog eens een oproep in de Leeuwarder Courant gezet voor de bekende en onbekende schuldeisers, om op 15 mei 1849 bijeen te komen in Wommels, ten huize van W. de Roos, in het Logement 'Het Wapen van Hennaarderadeel' vanwege de nalatenschap van Boudewijn Ens.

Lolle de Vries Pzn (geb 1832-overl Bolsward 1894), geneeskundige te Easterein 1851-1893

Dr Lolle de Vries, getrouwd met Marijke Wijbes (1832-1917), had zijn dokterspraktijk in Easterein van 1851 tot 1894. In het Bevolkingsregister wordt hij vermeld als 'Genees- heel- en vroedmeester'. De Vries woonde een paar jaar aan de Wynserdyk nr 6 en 8, verhuisde in 1863 naar het huis De Streek nr 20, en in 1871 naar het nieuwe doktershuis aan de Wommelserdyk, nu Van Eysingaleane nr 11. Dokter Lolle de Vries was een van de oprichters van de Bewaar-, naai en breischool in Easterein in 1875. In 1860 werden twee kindjes (waarschijnlijk een tweeling) van dr L. de Vries begraven op het kerkhof van de Hervormde Kerk in Easterein. In 1893 verhuisde dokter L. de Vries naar Bolsward. Hij overleed in daar 1894 en werd begraven op het kerkhof in Easterein in het graf van zijn twee kinderen.[4] Hun grafsteen werd begin 2011 daar niet meer aangetroffen.

Petrus de Vries Janszn (geb Lemmer 2 november 1865, overl Arnhem 24 mei 1954), geneeskundige te Easterein 1894-1919

Dr Petrus de Vries was getrouwd met Jansje Mossel (geb 1866) van Hijkersmilde. In 1889 was hij arts te Groningen, maar in 1894 nam hij de praktijk van zijn vader dr Lolle de Vries Pzn in Easterein over. Hij was praktiseerde als dokter in Easterein en omgeving tot 1919. Dokter Petrus de Vries bezocht zijn patiënten in de omgeving met een zogenaamde Utrecht-wagentje, bestuurd door voerman Taede Wytsma (1883-1963). De achterkant van het wagentje liep schuin omhoog en was gelig van kleur. Het koetshuis (Van Eysingaleane 11, Easterein) is er nog en wordt nu gebruikt als garage. Petrus de Vries was in 1911 secretaris van Vereniging het Groene Kruis, afd Friesland. In 1919 verhuisde dokter Petrus de Vries naar Bolsward.[5]

[1] M.L. de Boer, K. Kooistra, F.K. Reitsma, *Easterein*, Easterein 1995, p. 79 (kadastrale gegevens 1832).

[2] Deze publiceerde in 1794 een preek 'Een Woord op zyn tyd' en in 1796 een gebedenboek voor de bewoners van het Doopsgezinde Gasthuis in Krefeld, zie: Michael D. Driedger, "'Een Woord op zyn tyd': Ein Predigt von Hiddo Wibius van der Ploeg aus dem Jahr 1794," in: *Mennonitische Geschichtsblätter* 64 (2007), pp. 119-130. Peter Kriedte, *Taufgesinnte und grosses Kapital: die niederreinisch-bergischen Mennoniten und der Aufstieg des Krefelder Seidengewerbes*, Göttingen 2007, p. 141, noot 141.

[3] Zijn vader, Sicco Ens, was arts te Leeuwarden geweest en in Franeker professor verlos- en geneeskunde 1809-1811, 1815-1842. Hij doceerde obstetrie, osteologie, physiologie, chirurgie, praxis medica en medicina legalis. In 1833 was Sicco Ens lid der Provinciale Commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzicht, en deed een rondreis in de steden en grietenijen, om de stedelijke- en grietenijbesturen en de geneeskundigen ten plattelande voor te lichten over de geneeskundige behandeling van choleraziekten. Sicco Ens was gehuwd met Minke Rost. Kinderen uit dit huwelijk:

1. Reiner Ens, geboren Franeker 1 november 1812.
2. Hendricus Ens, geboren Franeker 17 december 1814.
3. Boudewijn Ens, geboren Franeker 18 augustus 1817.
4. Geertuida, geboren Franeker 24 maart 1819.

[4] M.L. de Boer e.a., *Easterein*, Easterein 1995, p. 242.

[5] M.L. de Boer e.a., *Easterein*, Easterein 1995, p. 242.